

GIỚI THIỆU SÁCH

NHÀ THỜ CÔNG GIÁO VIỆT NAM

Tác giả: TS. Nguyễn Hồng Dương
Viện Nghiên cứu Tôn giáo
Nxb. KHXH, Hà Nội 2003,
144 trang.

Đạo Công giáo truyền vào Việt Nam, bên cạnh giáo lí và thu hút tín đồ, còn mang theo và phát triển những nét văn hoá của mình. Về văn hoá Công giáo ở Việt Nam, một mảng nghiên cứu khá quan trọng mà xưa nay thường được các nhà nghiên cứu nhắc tới nhưng mới chỉ ở mức độ từng phần đó là *Kiến trúc nhà thờ Công giáo*. Nhà nghiên cứu Nguyễn Hồng Dương, sau nhiều năm dày công nghiên cứu, tìm tòi, so sánh và đúc kết, lần đầu tiên cho ra mắt một cuốn sách tập trung chủ đề lớn hơn, bao quát hơn: *Nhà thờ Công giáo Việt Nam*. Qua đó, tác giả cũng muốn khẳng định sâu hơn nét sáng tạo trong nghệ thuật kiến trúc Việt Nam tiêu biểu ở những nhà thờ mang phong cách Á Đông.

Trình bày về nhà thờ Công giáo Việt Nam, tác giả trước tiên tìm hiểu *Quan niệm của Giáo hội Công giáo về nơi thờ tự* mà tư liệu chủ yếu khai thác từ cuốn *Giáo luật Công giáo* (ban hành năm 1917), sau đó tác giả trình bày những hiểu biết và tổng kết nghiên cứu về *Quá trình ra đời và phát triển nhà thờ Công giáo Việt Nam*. Về nội dung này, tác giả, dựa vào quá trình lịch sử phát triển đạo Công giáo Việt Nam, phân ra 5 thời kì để trình bày (thời kì sơ khai đến năm 1659;

1659-1862; 1862-1954; 1954-1975 và từ 1975 đến nay). Kể từ giáo sĩ đầu tiên đến Việt Nam năm 1533 đời vua Lê Trang Tông, lịch sử truyền giáo và phát triển của Công giáo ở Việt Nam đã trải qua nhiều biến cố, thăng trầm cùng với lịch sử. Nhà thờ Công giáo, vì thế, cũng có nhiều biến đổi cả về nội dung và hình thức. Từ những nhà thờ đơn sơ bằng gỗ, tranh tre, nứa lá đến những nhà thờ được xây dựng kiên cố hơn bằng gạch, đá, xi măng cốt thép... Để tiện cho bạn đọc theo dõi, tác giả lập một số biểu bảng mang tính thống kê theo năm về số lượng nhà thờ được xây tại những địa phận tiêu biểu. Tác giả nhận xét: "Nhà thờ Công giáo của Giáo hội Công giáo Việt Nam rất đa dạng về kiểu dáng kiến trúc. Nó được xây dựng phụ thuộc vào các dòng truyền giáo, vào cá nhân mỗi giám mục, linh mục, vào không gian và thời gian [...] ... sự hiện diện của nhà thờ Công giáo Việt Nam đã đóng góp vào kho tàng văn hoá vật chất Việt Nam những thành tựu đáng trân trọng".

Phần tiếp theo, tác giả trình bày *cấu trúc, vai trò chức năng của nhà thờ Công giáo*. Về cấu trúc *Các loại hình nhà thờ Công giáo*, tác giả chọn mô tả các loại hình nhà thờ chính toà, nhà thờ xứ đạo, nhà thờ họ (nhà nguyện công) và đền thánh. Bên cạnh những mô tả chi tiết, tác giả cố gắng làm nổi bật sự khác biệt giữa các loại hình nhà thờ đề cập mà dễ thấy nhất là ở tháp chuông. Còn về chức năng của nhà thờ Công giáo, tác giả khẳng định đó là nơi diễn ra các nghi lễ Rôma. Bên cạnh đó tác giả trình bày riêng những thánh lễ được cho là mang những giá trị văn hoá, diễn ra như một lễ hội như:

lễ thánh quan thầy xứ đạo, châu lượt, lễ Santi, lễ cầu mùa và cầu bằng yên.

Để minh họa cho những phân tích, tổng kết và nhận định của mình, tác giả chọn mô tả một số nhà thờ Công giáo tiêu biểu trong đó chia ra nhà thờ chính toà (nhà thờ Phú Cam, nhà thờ lớn Phát Diệm), nhà thờ xứ đạo (nhà thờ xứ đạo Phú Nhai, nhà thờ xứ An Vân), nhà nguyện (nhà nguyện dòng Mến thánh giá Lưu Phương), nhà thờ mang tước hiệu vương cung thánh đường (Vương cung thánh đường Sài Gòn, La Vang (Quảng Trị)) trong đó tác giả tập trung vào nhà thờ Phát Diệm vì nó được kiến trúc theo phong cách Á Đông đặc sắc.

Đi sâu vào hình thức bài trí bên trong nhà thờ, tác giả dành riêng phần tiếp theo để nói về *Tranh tượng, nghi trượng và hiện vật* ở nhà thờ Công giáo. Ở đây các loại tượng, phù điêu, hiện vật và bia đá bước đầu được tiến hành phân loại trong đó nhấn mạnh những nét độc đáo thể hiện sự hội nhập về văn hoá. Về chuông Nam thấy trong một số nhà thờ Công giáo Miền Bắc, Miền Trung, tác giả nhận xét rất tinh tế: "... Các chuông Nam do nhà thờ Công giáo đúc khắc bằng chữ Hán cho biết năm đúc chuông, xứ đạo đúc chuông, nhưng không có lời minh như chuông chùa. Riêng chuông Nam treo ở phương đình có khắc chữ Latinh... Việc đúc chuông Nam kiểu chuông chùa, đặc biệt là việc mua chuông chùa của Phật giáo đưa vào nhà thờ Công giáo cho thấy từ lâu, người Công giáo Việt Nam ở

những nơi này đã vượt qua được những tư tưởng cho các tôn giáo ngoài Công giáo là ngoại giáo, là tà đạo".

Điểm đặc biệt của cuốn sách là tác giả dành gần 100 trang in ảnh chụp về kiến trúc nhà thờ các tỉnh, thành phố có tín đồ Công giáo trên cả nước, về lối bài trí, nghi tượng, các lễ hội...

Phần phụ lục tác giả đưa vào các tư liệu gốc như *Bộ giáo luật, Sách lễ Rôma*, bên cạnh đó là địa chỉ các địa phận thuộc ba giáo phận Hà Nội, Huế và Thành phố Hồ Chí Minh. *Phần Tài liệu tham khảo* có tới hơn 90 danh mục tài liệu khác nhau, phân nào cho thấy sự tỉ mỉ và công phu trong quá trình làm sách.

Nhìn chung, bên cạnh một bức tranh chung, một đại cương nghiên cứu về nhà thờ Công giáo ở Việt Nam, cuốn sách còn có thể được coi là một cuốn sách ảnh khá phong phú, sinh động và chi tiết thể hiện một sự dày công sưu tầm, nghiên cứu. Tuy nhiên, cuốn sách sẽ hấp dẫn hơn, giàu giá trị hơn nếu tác giả có thêm nhiều nguồn tư liệu tham khảo, đặc biệt là các tư liệu nước ngoài hoặc cho in những bức ảnh tư liệu để minh họa cho kiến trúc các nhà thờ Công giáo Việt Nam trong lịch sử. Dù vậy, người đọc sau khi gấp lại cuốn sách sẽ cảm nhận được một sự say mê, trân trọng những nét đẹp thuộc về văn hoá tinh thần ẩn sau những giá trị vật chất của một người chuyên làm công tác nghiên cứu khoa học. Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách này tới đông đảo bạn đọc gần xa./.

Hoàng Chung